

КАЛІНІЧЕНКО

Зоя Дмитрівна,

доцент економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ ТА ПРОЕКТИ ДОКУМЕНТІВ ЩОДО АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ

Корупція впливає на всі сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини. Вона створює реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку держави.

Корупційну ситуацію в Україні та окремі її елементи досліджували А.П. Закалюк, О.Г. Кальман, М.В. Корнієнко, О.М. Литвак, М.І. Мельник, С.А. Шалгунова, Д.І. Йосифович, В.О. Шамрай, І.Р. Шинкаренко та ін. При цьому в основі оцінювання рівня корупції в нашій державі були офіційні статистичні джерела, матеріали щодо діяльності правоохоронних органів у цій сфері, інформація органів державної влади та місцевого самоврядування за певні періоди часу. В роботах висвітлювалися поняття та структура механізму адміністративно-правової протидії корупції в Україні.

Сьогодні актуальними залишаються подальші шляхи досліджень у даному напрямку. Складність проблем корупції вимагає від держави відповідного механізму протидії, який називають «адміністративно-правовим». Про доцільність використання саме словосполучення «протидія корупції», а не «боротьба з корупцією» свідчить семантичне тлумачення цих слів, а також результати окремих наукових досліджень [2]. Так, незважаючи на прийняття низки законодавчих та підзаконних актів з питань протидії корупції, проведення різних за предметом наукового пошуку досліджень із зазначених питань, єдиного погляду на сутність та структуру адміністративно-правового механізму протидії корупції так і не вироблено. Враховуючи зазначене, видається доцільним охарактеризувати нормативні акти з питань протидії корупції та відповідні наукові джерела на предмет визначення у них окремих складових досліджуваного адміністративно-правового механізму, на основі чого визначити його структуру, охарактеризувати окремі елементи такої структури, з'ясувати їх місце та значення.

До складових механізму протидії корупції варто віднести: напрями протидії корупції, причини та умови, які сприяють її поширенню, а також систему забезпечення протидії корупції.

Експерти Центру політико-правових реформ в Україні презентували альтернативні проекти Антикорупційної стратегії та Державної програми з її реалізації на 2019-2023 роки й ініціювали дискусію щодо подальшої реаліза-

ції антикорупційної політики загалом.

З початку 2018 року в Україні відсутня Антикорупційна стратегія – комплексний документ загальнодержавного рівня, який визначає заходи із запобігання та протидії корупції. Без цього антикорупційні заходи були здебільшого несистемними та нескоординованими. Проект Антикорупційної стратегії, підготовлений Національним агентством з питань запобігання корупції [3], був розкритикований громадськістю, отримав значну кількість зауважень від національних та міжнародних експертів, а профільний парламентський комітет рекомендував Верховній Раді України відхилити його.

Експерти Центру політико-правових реформ розробили альтернативні проекти Антикорупційної стратегії та Державної програми з її реалізації на 2019–2023 роки [4].

Окрім того, гостро стоять питання потреби ухвалення нової Антикорупційної стратегії та розгляд новообраним складом Верховної Ради України цього документа. Вже обговорено два основні змістовні блоки запропонованої Антикорупційної стратегії та запропоновані в них заходи – щодо запобігання корупції та забезпечення невідворотності покарання за корупцію. У них узяли участь експерти Центру політико-правових реформ, які працювали над проектами документів, керівництво Національного антикорупційного бюро та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, судді Вищого антикорупційного суду, представники громадських організацій, експерти проектів міжнародної технічної допомоги.

Значна кількість, порівняно з іншими нормативними актами, елементів державно-правового механізму протидії корупції була закріплена в Указі Президента України «Про Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки», від 21.10.2011 № 1001/2011. Зокрема, у цьому правовому акті визначено, що корупція в Україні набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей. Масштаби поширення корупції загрожують національній безпеці України. Це потребує негайного вжиття системних та послідовних заходів, які мають набути комплексного характеру в єдиній Національній антикорупційній стратегії.

В умовах соціально-економічних реформ, які наразі здійснюються в державі, пріоритетними напрямками антикорупційної політики мають стати виявлення та усунення умов, що сприяють або можуть сприяти виникненню корупції, а також запобігання спробам їх створити.

Державна стратегія розробляється на основі аналізу ситуації, пов'язаної з різними проявами корупції в державі, з використанням світового досвіду та рекомендацій міжнародних організацій за результатами моніторингу й оцінки стану запобігання і протидії корупції в Україні.

Визначаючи елементи державно-правового механізму протидії корупції в законах та підзаконних актах, варто зазначити, що вони:

- по-перше, визначають їх значну частину, порівняно з іншими правовими актами з питань протидії корупції;
- по-друге, не містять їх повного, а отже, і логічного переліку;
- по-третє, дають змогу визначити приблизну структуру державно-правового механізму протидії корупції лише шляхом їх об'єднання в одному нормативному документі.

У Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р. [6] визначено заходи щодо запобігання корупції, а також орган або органи із запобігання та протидії корупції. Але фрагментарність та непослідовність у визначенні структури адміністративно-правового механізму протидії корупції характерна для різних джерел. Досліджуються, як правило, адміністративно-правові методи. Натомість норми адміністративного законодавства визначають правовий статус суб'єктів протидії корупції; регламентують їх адміністративні повноваження; розмежовують компетенцію між ними; визначають засади координації та взаємодії суб'єктів адміністративно-правової протидії корупції, адміністративні процедури протидії корупції; у загальних засадах врегульовують питання організаційного забезпечення адміністративно-правової протидії корупції, а також підстави та порядок здійснення контрольно-наглядової діяльності за адміністративно-правовою протидією корупції.

Враховуючи законодавчі положення щодо визначення окремих елементів адміністративно-правового механізму протидії корупції, маємо підстави до його структури віднести: причини та умови, які сприяють вчиненню корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією; мету та завдання протидії корупції; принципи протидії корупції; об'єкти та рівні протидії корупції; суб'єктів протидії корупції; заходи та засоби протидії корупції; напрямки протидії корупції; систему забезпечення протидії корупції.

Видається, наведена структура адміністративно-правового механізму протидії корупції є логічною та послідовною, а отже такою, що сприятиме його належному функціонуванню.

Беручи до уваги масштаби корупції у нашій країні, а також ураження нею практично усіх державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, вважаємо, що відповідальність за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією, щодо переважної більшості категорій осіб, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки, приймають владні і особливо юридично значимі управлінські рішення, є обґрунтованою.

На нашу думку, суб'єктів протидії корупції доцільно об'єднати у такі групи: 1) суб'єкти, які визначають антикорупційну політику держави (Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України); 2) суб'єкти безпосередньої правоохоронної діяльності в сфері протидії корупції, а також суб'єкти здійснення правосуддя у справах про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією; 3) суб'єкти, діяльність яких спеціально або внаслідок виконання інших функцій спрямована на здійснен-

ня попереджувального та обмежувального впливу на соціальні передумови корупції, запобігання причинам та умовам, що безпосередньо сприяють корупційним діям (міністерства та відомства, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, громадські організації, підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості та форми власності, їх посадові особи, трудові колективи, засоби масової інформації, окремі громадяни); 4) суб'єкти координації антикорупційної діяльності.

До елементів державно-правового механізму протидії корупції слід віднести відповідні заходи та засоби, які фрагментарно отримали законодавче визначення. Так, окремі розділи присвячено регламентації попереджувальних (профілактичних) заходів протидії корупції; окремими його розділами регламентовані такі засоби протидії корупції, як контроль та нагляд, а також відповідальність за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією.

До напрямків контролю за корупцією відносимо: спостереження за поведінкою, службовими контактами державних службовців тощо; періодичне вивчення документів щодо діяльності державного службовця за певний період часу; визначення кола посадових осіб та громадян, з якими державний службовець з корисливих спонукань контактує в процесі роботи; визначення управлінських процедур, під час яких найчастіше здійснюються корупційні правопорушення.

Отже, розглядаючи проблематику суспільної небезпеки корупції в Україні, доцільно зауважити, що вона є загрозою економічній безпеці держави, враховуючи ту матеріальну шкоду, яка завдається за результатами ненадходження обов'язкових платежів до бюджету, розкраданням грошових коштів із бюджету, використання коштів не за призначенням.

Організаційне забезпечення протидії корупції, з одного боку, є надзвичайно важливим, з іншого – надзвичайно розгалуженим, оскільки передбачає заходи управлінського, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного та науково-методичного характеру, у зв'язку з чим можна дійти висновку про його складну систему.

Бібліографічні посилання:

1. Кошовий В.Ф. Корупція як причина дестабілізації економіки. *Фінанси України*. 2015. № 9. С. 6.
2. Турукало С.Ф. Причини існування корупції в Україні та шляхи їхнього усунення. *Проблеми боротьби зі злочинністю та шляхи її попередження*. 2017. С. 72.
3. Проект Закону України Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки від 26.04.2018 № 8324. ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6F800A.html.
4. Альтернативний проект Антикорупційної стратегії та Державної програми з її реалізації на 2019-2023. Розроблено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у межах проекту «Розробка альтернативної антикорупційної стратегії на 2019-2023 роки та програми з її реалізації».
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 49. Конвенцію ратифіковано із заявами Законом № 251-V (251-16) від 18.10.2006. ВВР. 2006. № 50. Ст. 496.